



**Historia De Vita, Moribus, Rebus Gestis, Studiis Ac  
Denique morte Praedicatorum Lutheranorum, Doct.  
Martini Lutheri, Philippi Melancthonis, Matthiae Flacii  
Illyrici, Georgii Maioris, et Andreae ...**

Complectens ortum, progressum [et] incrementa, tum arcana plurima  
hactenus non prodita, omnium penè huius temporis haeresum

... Vita ... Philippi Melancthonis. Matthiae Flacii Illyrici. Georgii Maioris, Et  
Andreae Osiandri

**Ulenberg, Kaspar**

**Coloniae Agrippinae, 1622**

III. Antvverpam euocatus abit cum Spangenbergio, inde Francofurtum;  
sed & inde mox metu dilapsus est Argentoratum. IV. Dogma Flacii de  
peccato originis, ex quo enatae variae sectae, dissidia, certamina ...

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-65643](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-65643)

Seditiosus nimirū erat cum ecclesię moderandæ ius magistratui politico abrogaret.

Ceterum Flacius, cum è Thuringia discedendum esset, Ratisbonam, quam alio sedem transferre maluit; quod Nicolaus Gallus istic Superintendentem ageret, amicus ipsius intimus, adeoq; deuotum mancipium, qui cum V Vittenbergæ primū, post & Magdeburgi coniunctissimè vixerat. Quanquā vero functionem docendi publicam Ratisbonæ non habuit; mansit tamen in ea ciuitate vsque ad annum 1566. atque interim multos libros scripsit, polemicos ferè omnes. Erat enim inter aduersarios velut Ismaël quidam, qui cum contra omnes insurgeret, ab omnibus vicissim hostiliter fuit impetitus. Senatus verò Galli iudicium secutus nō modo fouit Flacium è Thuringia profugū, sed & beneuolentiam illi summā exhibuit; imò ex inopia illius aliquādo nō nihil subleuauit.

Demum anno 1566. cum per Belgium funeste Sectariorum machinationes in apertam seditionem erumperent, & diuersa factiones certatim insanirent, Antverpienses Lutherani quosdam è Germania censuerunt euocandos, qui nouellam ecclesiam, quam isthic moliebantur, ad formam Augustanæ cōfessionis instituerent. Inter eos primi nominis erat Matthias Flacius, & Cyriacus Spangenbergius, fidissimus illius Achates in certamine de peccato originis, de quo nobis infra suo loco plura dicendum erit. Per

hanc

ANNO  
1565.

Flacius Ratisbonam venit, ibiq; benignè tractatur. Nicolaus Gallus amicus Flacij.

Flacius cōparatur Ismaëli.

A Senatu humaniter habetur.

III.

Lutherani Antverpiam euocantur.

Flacius & Spangenbergius primipilarum Lutheranorum.

ANNO  
1566.

A Senatu  
diploma  
accipit.

Antwer-  
piam venit.

Senatus ci-  
uium Lu-  
theranorū  
Antwerpię

Confessio  
Augustana,  
Antwerpię  
recuditur.

Belgicę  
transfor-  
matur.

hanc igitur occasionem Flacius Ratisbona discessit, accepto prius à Senatu diplomate, quod luculentum de moribus ipsius & vita testimonium continebat.

Venit autē Antverpiam mense Nouembri; quo eodē tempore præter Spangenbergium, quem diximus, & quatuor alij concionatores de Lutheranorum grege, velut ad opimæ prædæ nidorem vultures istuc conuolarunt. Erant in ea ciuitate duodecim constituti seniores ex eorum ciuium numero,

qui Lutheri dogmata sub Augustanæ confessionis nomine profitebantur. Hi Synedrion quoddam vel senatum ecclesiasticum constituebant, cui Flacius fuit adiunctus, vt in negociis ad religionem pertinentibus Consiliarij munus obiret, & jaciendis ecclesiæ Lutheranæ fundamentis operâ præstaret; scilicet, vt nouum hoc ædificium ad instar Augustanæ confessionis erigeretur.

Quam ad rem necessarium iudicabant, vt fidei suæ confessionem ad Augustanæ confessionis instar conscriptam in vulgus emitterent; quod ipsum iam ante fecerant Calvinistæ. Scripserunt hanc Lutheranæ fidei confessionem Flacius & Spangenbergius, quam latinè non modo, sed & versam ab aliis belgicę publicarunt.

Accidit in hac publica rerum perturbatione, dum sub euangelij nomine fœdum quoddam erumperet variarum hæreson chaos, vt sectarij non modo cum Catholicis, sed

sed & inter se Lutherani, Calvinistæ, Ana- ANNŌ  
baptistæ de fidei capitibus digladiarentur: 1566.

Atque ea concertatio varias quæstiones pe- Sectarum  
perit, quas Lutherani ad Flacium, velut ex- concursus  
exercitatum in ea palæstra Theologum retu- & digla-  
lerunt; qui consultus de rebus ecclesiasticis diatio.  
ex fidei dogmatibus controuersis contra Ca- Flacius  
tholicos, Sacramentarios, & Anabaptistas præses se-  
ctariorum.

velut ex tripode responsa dabat. Is honor  
suauiter titillabat Flacium; cui delitiæ Bel-  
gica, sicut & cæteris admodum placuerunt:  
cumq; inuitaretur ab Antvverpiensibus Lu-  
theranis, vt in ea ciuitate figeret domiciliū,  
seque ecclesiæ Lutheranae ad ministerium  
obstringeret, lubens acquieuit. Rebus igi- In Germa-  
tur inter Lutheranos vtcunque constitutis, niam re-  
vt temporum istorum conditio ferebat, Fla- uertitur,  
cius in Germaniam reuersus est, familiam translatu-  
in Belgium translaturus. rus fami-  
liam in Bel-  
gium.

Interea verò, dum in Germania moratur, rebus suis ad migrandum componendis oc-  
cupatus, magna status publici mutatio per  
Belgium facta est. Nam & turbulenta se- In Belgio  
ctariorum machinationes passim repressa noua mu-  
tatio.

fuerunt, & concionatores exteri, quos Ant-  
vverpienses euocarant, Calvinistæ simul &  
Lutherani discedere coacti, & omnia magi-  
stratus autoritate in statum pristinum resti-  
tuta: quod cum Flacius intelligeret, mutan- Flacius de  
dum fuit profectionis consilium. Venerat ea certior  
iam familia Francofurtum vsque, vbi cer- factus Frā-  
tior factus de rebus Belgicis, substitit cum cofurti se-  
dem figere  
suis, cogitat.

ANNO  
1566.

A Senatu  
modestè  
repellitur.

Causa, cur  
Flacius in-  
uisus Fran-  
cofurtens-  
sibus.

A Senatu  
honoratur  
diplomate.

fuis, eoq; loco sedem figere decreuit. At Senatus Francofurtensis Flacium de periculo per suos monuit, in quo futurus esset, si Francofurti domicilium collocaret. Qui potentes habeant aduersarios, eos, aiunt, ex vrbe sua subinde abripi captiuos indicta causâ, nec se tueri posse Flacium, si quis potentior illi manum iniiciat: cuiusmodi casus aut infortunium si forsan illi obueniret, id se quidem dolenter laturos; sed quin fieret, impedire non posse.

Hæc Francofurtenses: quorum rationibus permotus fuit Flacius, vt alio sponte sua migraret. Non putarunt permittendum viri prudentes, vt intra mœnia sua nidificaret homo turbulentus, quem alibi sub nomine clauium & iuris ecclesiastici contra politicum magistratum insurrexisse nouerant: quo nomine multorû odia sustinebat; principum imprimis & magistratum, quibus persuasum erat, non alio spectare disputationes istas de iure clauium, quam vt tyrannidem moliretur, atque ipse ceu nouus quidam pontifex inter Lutheranos in Reges, in Principes, omnesque magistratus dominium exerceret. Itaque Francofurtenses, ne quid huius & isthic machinaretur, hominem ciuilitè ab se dimittendum censuerunt, propositis honesta oratione periculis, quæ forsan, si domicilium isthic figeret, ab aduersariis potentioribus imminerent. Discessit igitur Francofurto, cum aliquandiu isthic mora-

moratus esset. Ne quis vero hanc rem in ANNO  
 probrum verteret, petiit à Senatu, nec diffi- 1566.  
 culter obtinuit, documentum publicum,  
 quo sese, vbi postularet vsus, aduersus ob-  
 trectatorum calumnias tueretur. Tandem Argento-  
 Argendoratum venit; quæ ciuitas per Io- raturum abi-  
 annem Marbachium Lutheranae sectæ Theo- turit.  
 logum Lutheranismò restituta fuit, cum an-  
 tea multis annis Zvvinglij partibus adhæ-  
 sisset.

Per hoc tempus Flacius dogma suum de Dogma  
 peccato originis è scetidis Manichæorum la- Flacij de  
 cunis hauitum, profiteri cœpit, editis etiam peccato o-  
 ea de re scriptis publicis, in quibus, quod riginis pú-  
 obiter per occasionem asseruerat in disputa- blicatur.  
 tione Vinariensi, multis rationibus in me-  
 dium adductis, longoque verborum ambitu  
 tueri conatus est. Summa dogmatis erat: Summa  
 Peccatum originis non accidens aliquod es- dogmatis.  
 se, sed ipsum hominis naturam atq; substan-  
 tiam: Imaginem Dei in homine, quæ de sub-  
 stantia illius fuerit, amissam penitus, destru-  
 ctam, adeoque in imaginem ipsius Sathanæ  
 transformata: Totum illud, quod ex A-  
 damo propagatur, vel quod nascitur ex car-  
 ne, secundum corpus & animam, vel secun-  
 dum substantiam suam peccatum esse; eoque  
 fieri, vt diabolus hominem, velut mancipi-  
 um suum, in omnibus gubernet & modere-  
 tur; qua in re quandam non Dei, sed diabo-  
 li, qui substantiam hominis in peccatum  
 transformarit, coactionem agnosci.

Hæc

ANNO

1566.

Monetur à  
suis de fal-  
sitate do-  
gmatis.Iubetur re-  
sipiscere.Flaci<sup>o</sup> per-  
tinax in er-  
rore.Flaciana  
factio rur-  
sus abit in  
sectas.Conatus  
rigidorum  
Luth. in  
hoc errore

Hæc cum in publicum referret, monitus principio fuit per socios quosdam ex intimis, à quorum numero VVigandus & Helsius præcipui fuerunt, vt desisteret ab infami propagando dogmate, quod constaret non haustum è limpidis scripturæ fontibus, sed è Manichæorum fœtida sentina derivatum. Rediret igitur in viam, & mature resipisceret; futurum alioquin, vt omnè scriptis prioribus autoritatem detraheret, seque ipsum ab Ecclesia Lutherana daret præcipientem, insigni multorum cum ruina. Ille, contemptis suorum admonitionibus, non discessit ab instituto, nec retinuit modo scèdum illud Manichæorum delirium, quod mordicus apprehenderat, sed & summo cum ardore hoc ipsum, velut euangelicæ veritatis nucleum propagare conatus est. Ita factum est, vt Flaciana factio, quæ cæteris Lutheranis ob incrementum sui formidabilis esse cœperat, in duas sectas turpiter dissiliret: de qua diuisione eiusque progressu si pauca quædam hoc loco inseramus, non erit, opinor alienum ab instituto: Flacij vitam & res gestas scribimus, quem nouus hic substantiarij monstri fœtus parentem agnoscit; vel ipsis Lutheranis testantibus, qui Lutheri nomen infami macula tam portentoli dogmatis aspergi non patiuntur.

Postquam Flacius à Belgio reuersus est, prudentiores quidam è rigidis Lutheranis multum laborarunt, vt extinguerent hæreseos

feos fomitem, priusquã scintillans malum in ANNO  
 publicum incendium erun peret. Verum 1566.  
 id frustra fuit : Ea nimirum erat hominis restrin-  
 obstinatio, vt nemini cederet. , Qua in re, vt guendo.  
 in multis alijs, Luthero fuit quã humilissimus ;  
 de cuius spiritu Flacius & Ambsdorffius præ Flacius ne-  
 cæteris vberius hautisse dicebantur. Adiun- mini cedit.  
 xerunt se Flacio in hac diuisione conciona-  
 tores quidam inter Lutheranos præcipui, Si- Eius asse-  
 mon Musæus ille, quem Vinarix assisten- clæ Substã-  
 tem habuerat contra Strigelium, Nicolaus tiarij.  
 Callus, Cyriacus Spangenbergius, Erasmus  
 Alberus, Christophorus Irenæus, Iosua O-  
 pitius, qui postea Ratisbonæ & Viennæ tur-  
 bas dedit, omnes scriptis editis per Germa-  
 niam celebrati, alijq; obscuriores multi, qui  
 passim causam ipsius tuebantur.

Contra hos in alteram partem secesse- Aduersarij  
 runt Ioannes Wigandus, Tilemannus Hefs- Acciden-  
 husius, Iacobus Andreas, Ioachimus Mörli- tarij.  
 nus, Martinus Kemnitius, Dauid Chytræus,  
 Nicolaus Selneccerus, Daniel Hoffmannus,  
 alijque permulti, qui & ipsi libris editis no-  
 men inter Lutheranos & famam erant con-  
 secuti. Hi Flacium eiusque socios, vti su-  
 pra diximus, Substantiarios vocabant: Il-  
 li vicissim aduersariis Accidentariorum no-  
 men per contumeliam imposuerunt. Inter  
 hos iuratos pridem fratres, dum Melanch-  
 thonem, Interimistas, Adiaphoristas exa-  
 gitabant, certamen exortum est atrox, vio-  
 lentum ac diuturnum, ex quo Catholici  
 ee non



ANNO  
1566.  
Vertiginis  
spiritus in-  
ter Flacia-  
nos.

Vtriq; cō-  
fugiunt ad  
Biblia, Lu-  
theri scri-  
pta, conf.  
Aug. &c.

Crimina-  
tiones se-  
ctariorum.

non modo, sed & cæteri Lutherani & Cal-  
uinistæ iudicium fecerunt, vertiginis spiri-  
tum inter Flacianos potenter operari. Vtri-  
que verò ad astruendam, quam tuebantur  
opinionem testimonia scripturæ produce-  
bant magno numero: quin & vtrique ad Lu-  
theri scripta, ad confessionem Augustanam,  
ad Smalcaldicos articulos, quæ Lutheranorū  
sunt, ad dirimendas fidei controuersias xpi-  
typta vel Normæ, magnis clamoribus prouo-  
cabant; fuitq; non minus acriter de Luthe-  
ri, deq; confessionis Augustanæ, quam sacra-  
rum litterarum sententia dimicatum, alijs a-  
lios accusantibus, quod nec mentem scriptu-  
ræ, nec Lutheri verborum intelligentiam,  
nec sensum Augustanæ confessionis articu-  
lorumq; Smalca'dicorum assequerentur.  
Qua de re dum Andabatarum more dimi-  
cant, fœdum Germaniæ spectaculum præ-  
buerunt. Substantiarij certe multa cumu-  
larunt Lutheri testimonia, quæ prorsus ean-  
dem ipsorum Lutheriq; sententiam fuisse  
testantur. Ea vero Accidentarij adhibitis  
interpretationibus vicissim eludebant; quæ  
ob causam per Flacianos defectionis à Lu-  
theranismo puriore, imo ab euangelio publi-  
cè fuerunt accusati: eoque ventum est in hac  
pugna, vt V Vigandus, Heshubius, cæteri-  
q; Accidētis patroni, Flaciū eiusq; socios Sub-  
stantiarios Manichæos; hiq; vicissim illos  
Manichæos simul & Pelagianos nominarent.  
Interim vtrique criminationem hanc in al-  
teru-

terutrum, vel obiectā hereseos infamiam solidis à se rationibus probatam gloriabantur. ANNO 1566.

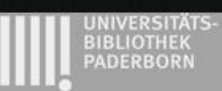
Scriptit in hoc argumento multa Cyriacus Spangenbergius, hostis Accidentariorum, & Flacij propugnator acerrimus, qui magno studio, quicquid haberi potuit, ad tuendam Substantiariorum causam præsidij conquisiuit. Inter cætera librum edidit in Gallum quendam Steiningerum, Accidentariæ factionis predicantem, scriptum sub Antigalli titulo; in quo sub finem se trecentas ferè appellationes originalis peccati è sacris litteris produxisse gloriatur, inter quas ne vnā quidem ait inueniri, quæ peccatum aliud, quam ipsam hominis substantiam dici patiatur. Inseruerat scripto suo Gallus quadraginta octo scripturæ, & plurima Lutheri testimonia, quibus peccatum originis nō substantiam hominis, sed accidens quoddam inherens esse demonstrauerat: quæ Spangenbergius omnia retorquet in aduersarium, eaque non misero Accidenti, vti loquitur, sed quam ipse tuebatur Substantiæ patrocinari contendit.

Spangenbergij scripta in Accidentarios.

Liber eiusdē in Gallum quendam.

Obiecerat Gallus Substantiariis discordiam, quod ab aduersariis nō tantū, sed inter se quoq; dissiderent. Ipse contra demonstrat Accidentarios discrepare sententiis, dumq; explicant, quid sit peccatum originis, manipulatim in diuersum abire. Quosdam docere peccatum originis ab hominis essentia distinctum, esse naturam quandam & substan-

Accidentariorum discordiam enarrat. Spang. in Antig. M. iij. a. I.



ANNO  
1566.

2.

3.

4.

1.

2.

Papistis as-  
similat.

*In Antig.*  
*E. ij. a. &*  
*passim.*

Accidenta-  
riorum re-  
torio in  
Substantia-  
rios.

stantiam inhærentem substantiæ nostræ. A-  
lios vocare quidem accidens peccatum ori-  
ginis; at huiusmodi quiddam tamen, quod  
vitam suam habeat, operandique vim ad  
corrumpendam substantiam, hominemque  
moderandum. Inueniri præterea, qui di-  
cant, esse peccatum accidens ad eum modum  
inhærens, vt à subiecto nequeat separari: De-  
mum & quosdam esse, qui peccatum pro ac-  
cidente separabili habendum asserant. Hos  
verò postremos, ait, inter se non conuenire:  
quosdam enim cogitatione tantum vel ima-  
ginatione; alios vero re ipsa, vel actu sepa-  
randum docere. Ita fieri, vt Accidentario-  
rum turma in quatuor aut quinque manipu-  
los diuisa videatur.

Hæc Spangenbergius de Accidentariis;  
quibus & illud velut in contumeliam obji-  
cit, quod de hoc doctrinæ capite prorsus idē  
doceant cum papistis; quod cum ipsi Mani-  
chæorum deliriis sint dementati, doctores  
probos veritatis & purioris doctrinæ vindic-  
ces (Flacium & Substantiariorum) eiusdem hæ-  
reseos, grauissimorum errorum contra con-  
scientiam insimulent; quod, dum mise-  
rum diabolum, Accidens, contra Lutherum  
& puriores doctores tanto studio tueantur,  
in varias absurditates incurrant; imo quod  
Christo Domino Mediatoris officium, &  
summi sacerdotij dignitatem abrogent. Hæc  
& id genus alia multa Substantiariorum de An-  
tagonistis: qui vicissim illos in scriptis pu-  
blicis,

blicis, in concionibus acerbè sunt & petu-  
lanter infectati. Nam & doctrinam de pec-  
cato originis, quam tradebant isti, prophe-  
tici, apostolicisque scripturis, Augustanæ  
confessioni, catechismo, cæterisque scriptis  
Lutheri, tum Smalcaldicis articulis penitus  
aduersari, imo portentosum, falsum, bla-  
spheum, noxium ac diabolicum esse do-  
gma clamitabant; nec aliud nunc docere  
Substantiariorum, quam quod olim ante mille  
ducentos annos Ecclesia in Manichæis ana-  
themate notârit.

Erant Accidentarij numero superiores,  
atque hoc laborabant imprimis, vt & Aca-  
demias sibi adiungerent, & Principum ani-  
mos occuparent: quod illis non admodum  
difficile fuit, cum principes & magistratus  
urbium plerique à Flacio sponte sua propter  
feditiosas ipsius machinationes essent alieni.  
Hos igitur ardentis fati incendebant Acci-  
dentarij, suadebantque, vt Flacianos gladio  
compescerent, vel loco submotos eijcerent  
in exilium, nec eos vllibi terrarum figere se-  
dem, vel consistere paterentur. Quod confi-  
lium sequentibus annis secuti Comites Mans-  
feldenses Spangenbergium cum sociis; Ra-  
tisbonenses Opitium, alij alios de cathedra  
deturbatos in exilium pepulerunt. Aiunt  
quosdam ex aduersariis Flacij vehementio-  
ribus, zelo quodam accensos in concionibus  
ad populum proclamasse, se breui quosdam  
è Substantiariis bene sanos & incolumes ad

ANNO  
1566.

*In Censur.  
Theolog. c.  
1. 2.  
Errores  
Substan-  
tiorum.*

Principes  
fautores  
Acciden-  
tiorum.

Accendun-  
tur in Sub-  
stantiariorum.

Substantia-  
rij mouen-  
tur.

*In libello  
germ. Sum-  
ma doctrin-  
de pec. orig-  
k. 3.*

Vehemens  
concio in  
Substan-  
tiorum.

ANNO  
1566.

sepulcrum deducturos: quo loquendi genere sepulcri loco patibulum illis destinabant.

Atque hoc tam virulentum certamen per Flacium anno 1560. in disputatione Vini-  
riensi primum excitatum fuit, ab eoq; tem-  
pore ad septennium & amplius in fomite  
scintillauit, donec tandem eodem Flacio fla-  
bellum admouente in publicam flammam  
exarsit. Quamquam verò laboratum fuit à  
quibusdam pacis amantibus, vt animi dissi-  
dentium rursus coalescerent; eumque in fi-  
nem conuentus habiti sunt, & instituta col-  
loquia; frustra tamen conatus isti fuerunt,  
animis ira odioq; nimium æstuantibus: im-  
primis Flacij magno zelo causam tuebatur  
Cyriacus Spangenbergius, qui Mansfeldiæ  
sub initium moti certaminis concionatoris  
munereungebatur.

Eius man-  
cipium Cy-  
riacus Spä-  
genbergius

Eius pater  
Ioannes  
Spangemb.  
autor po-  
stillarum.

Cyriaci ha-  
bitus &  
mores.

Erat is Cyriacus Ioannis Spangenbergij  
Filius, monachi ex Augustiniana familia  
profugi, cuius nomen ob scripta quædã edi-  
ta, postillas imprimis, quas vocât, inter Lu-  
theranos celebratũ est. Hic Cyriacum hunc  
reliquit, natum ex matrimonio, quale inter  
monachum apostatam & fœminam esse po-  
test; hominem turbulentum, fastu turgi-  
dum, & si barbam spectes, autoritate præ-  
ditum non vulgari, qui cum Lutherum, vt  
germaniæ prophetam, adeoq; velut tertium  
eundemq; vltimum Eliam coleret, quicquid  
ab eo profectum fuit, vtcunque sordidum  
esset & immundum, ceu propheticum, apo-  
stoli-

stolicum, vel è tripode proditum oraculum ANNO  
 venerabatur. Huic igitur, cum in comitatu 1571.  
 Mansfeldensi Flacium, eiusq; de peccato o- Iphius An-  
 riginis Manichæum delirium tueretur, Hie- tagonista  
 ronymus Mencilius superintendens sese ar- Mencilius.  
 denter obiecit, qui cum maxima parte con-  
 cionatorum Accidentarijs adhærebat.

C A P V T V.

- I. Flacij Manichæismus Iena; vnde Vinariense colloquium cū Mansfeldensibus inter Substantiarios & Accidentarios.
- II. Controversia & sententiarum inter partes collatio & examen.
- III. Magdeburgens. & Grubenhagiorum decisio Flacium cum suis condemnantium.
- IV. Accidentariorum de Substantiarijs vbique fortunam aduersam sustinentibus triumpho, odia, scripta; quibus & epitheta & titulos Flacij, eiusq; conscientia specimen, fructus doctrina ex eaq; ortas dissensiones exprimunt.
- V. Flacij peste correpti mors omnium infelicissima.

I AM & in Thuringia de hoc dogmate non- I.  
 nihil turbarū fuit; Ienæ cum primis, vnde Ienæ Mani-  
 Flacius anno 1562. discesserat, relicto post se chæismus  
 Manichæismi semine; quod sequentibus an- repullulat.  
 nis, maximè sub annum 1571. paulo liberius  
 pullulavit. Moderabatur tū prouinciam illā,  
 ec 4 quā